

Revista Revistelor

Convorbiri literare (Iulie).— „Convorbirile literare” încep să publice niște scrisori, de acum 15 ani, ale d-lui Duiliu Zamfirescu, pentru că, zic „C. L.”, aceste scrisori sînt încă de actualitate, acuma „cînd se văd reviste serioase publicînd *poezii sociale, liste, poezii burgheze*, etc.”... Nu vedem care sînt acele „reviste serioase” care se indeletnicesc cu această afacere... Ne temem că este numai o sforțare extremă de a justifica publicarea acestor scrisori scrise „acum 15 ani”. Scrisorile acestea sînt o polemică în contra d-lui Gherea... Noi credem că autorul, care a dat ocazie d-lui Gherea să scrie articolul *Pesimistul dela Soleni*, ar fi trebuit să lase altora grija de a răsturna teoriile care au prezidat la suszitul articol... În sfîrșit! D. Duiliu Zamfirescu vorbește de „teoriile economice” ale d-lui Gherea, aplicate la literatură... Poate e de spirit!.. Dar atunci noi propunem încă următoarele cuvinte de spirit: „Teoriile meteorologice, geografice, antropologice, istorice” aplicate de Taine la literatură (clima, solul, rasa, momentul); „teoriile zoologice, botanice, biologice, darviniste” aplicate de Brunetiére la literatură (adaptarea teoriei evoluției biologice la *evoluția genurilor*) etc. Colaboratorul nostru, d. Tzigara-Samurcaș, răspunde d-lui Teohar Antonescu cu multă ironie, menținîndu-și punctul său de vedere că *culele*

sînt numai în Ollenia și că sînt de origine turcească,—și nu „romînească”, ori „dacică” etc.—D. Paulescu, polemizînd cu d. Voinov, distruge, pentru a doua oară, darvinismul,—și *dovodește* existența lui Dumnezeu. D. M. Antonjade, un începător care făgăduiește, scrie o *Incercare asupra superficialității*, care, erte-ni-se această... superficialitate, e scrisă prea didactic, pentru o lucrare menită unei reviste generale. Autorul, după ce dă citeva exemple concrete de superficialitate, din care relevăm pe acela al lui Conu Leonida—ceea ce este o caracterizare amărîta; după ce arată că semnul superficialității este nesuccesul: imposibilitatea superficialului de a face construcțiuni mentale care să poată trăi cînd vor veni în contact cu realitatea;—se încearcă să caracterizeze sufletul superficialului: Superficialul e lipsit de sistem în gîndire, din pricina obtuzității sale față cu principiul rațiunii; pe șirul motivațiunii, inteligența superficialului se oprește imediat; superficialul nu are putere de a reduce contradicțiile din spiritul său; el n'are simțul realității: experiența îi desmiște așteptările.—Imprejurarea socială, care, mai cu samă, favorizează azi superficialitatea este imensul material intelectual acumulat, care presupune, numai pentru asimilarea lui, o metodă riguroasă, etc.—Un superficial cu un spirit viciu, cu multe

cunoștinți, dar fără sistem în gândire și care nu pune mare preț pe opiniile sale.—Iată caracterizarea speciei de superficial. numita diletant. Bine înțeles, că aci am dat mai puțin decît un adevărat rezumat al articolului d-lui Antoniaade.—Regretăm că autorul n'a vorbit și de *artistul superficial*.

Luceafărul. (Sibiu, August 1907).

Primul-redactor al revistei dă în fruntea primului număr o scurtă notiță asupra marelui pictor *Grigorescu*. — D. Dr. Alex. Bogdan își publică o conferință, pe care a ținut-o în 1906 la Gimnaziul român din Brașov, despre limba literară și limba populară, și în care ne surprind afirmațiuni ca acestea: „limba literară se stabilește prin invoială (?) între acei care scriu...”, ori limba literară se „poate învăța de la aceia care se ocupă, după pregătirea necesară, anume cu felul de rostire al sunetelor și cu vintelor, dela foneticieni...”. Partea literară e reprezentată prin o schiță („Doi bătrâni”) de d. I. Agirbiceanu, ¹⁹ continuarea povestirii „Boiful” de d. G. C. Ionescu, o nuvelă (*Daloria*) de d. C. Sandu-Aldea, o traducere din *Contes* natole France și prin versuri originale ori traduse de d-nii I. U. Soriciu, A. Seca, M. Cunțan, D. Nanu, și I. Borcea. În *Cronică*, darea de samă pe scurt despre înmormîntarea lui Grigorescu, oarecare observații juste asupra unor din obiceiurile noastre rele, și cîteva știri literare. D-na Zoe Girbea începe publicarea unor dări de samă despre *expoziția de artă din Veneția* (1907).

Junimea Literară. (Suceava, August 1907).

În numărul acestă al revistei bucovinene, partea de studii și cercetări ocupă un loc mai însemnat decît obicinuit în alte numere, în care revista avea mai mult caracterul unei publicațiuni beletristice,—și schimbarea e de sigur în bine. Ar fi de dorit chiar

ca articolele de informații și de studii, mai ales asupra chestiunilor privitoare la viața Romînilor din Bucovina, să ocupe și de acum înainte un loc mai înțins în această revistă a fraților noștri;—ne cunoaștem atît de puțin și de superficial nevoile și împrejurările vieții, încît orice contribuție la lărgirea acestor cunoștinți e un mare bine adus cauzei neamului. Iată, de pildă, articolul, neteterminat încă, al d-lui Dr. Romul Renț: *Cauzele criminalității la săteanul român din Bucovina*. Ce însemnată chestiune ridică! Ne pare rău chiar că fiind încă neteterminat, nu putem da un rezumat complet; destul să spunem acum că autorul, prin comparații statistice, stabilește că în genere lipsa de cultură, sărăcia și influența străinilor, care le exploatează munca, sînt cauzele cele mai principale ale criminalității la Romîni din Bucovina.—Tot neteterminat încă e și articolul d-lui Isidor Ieșan despre *Comunicațiunea reciprocă între Dacia traiană și Dalmația de pe timpul imperiului Roman*. Foarte instructiv pentru noi e articolul criticului sîrb *Raja Ivackovic*: „Un nuvellist sîrb (Lazar K. Lazarevic), scris anume pentru o revistă bucovineană și tradus de d. I. Grămadă,—și foarte bună e ideea confrăților noștri de a se adresa unui scriitor străin pentru a ne informa asupra unui literat compatriot al lui.—D. George Toian își termină *darea sa de samă* asupra cărții d-lui Dr. G. Alexici „*Geschichte der romänischen Literatur*”, dare de samă în care sînt foarte bine scoase în relief o mulțime de scaderi ale lucrării d-lui Alexici.—În sfîrșit partea beletristică e reprezentată prin poezii de d-nii Rotică, Loichiță și Huțan, și prin o schiță inedită, cam slabă de altfel, a regretatului umorist bucovinean, Mihai Teleman, „*Petecul saltat înaintea tribunalului*”, pe care studentul din Viena, d. Teodor Balan,

a găsit-o în arhiva societății „România jună”, unde Teliman o celise la o ședință din 1892 a societății.

Viitorul Social. (August). Vorbim aiurea de programul acestei reviste; mai menționăm, între altele, începutul studiului d-lui dr. Racovschi asupra chestiunii agrare care, deocamdată, cuprinde numai date cunoscute și asupra căruia vom reveni în viitor, dacă va prezenta vre-un interes.—și o corespondență a d-lui G. Grigorovici asupra socialismului în Bucovina. Acesta din urmă se pune din punctul de vedere al proletariatului „la o laltă”, romin, rutean și german, după dogma cea mai ortodoxă.

Economia Națională. (Iulie 1907).—

Ocupându-se de extensiunea intervențiunii Statului, d. N. Petrescu-Comnen pledează pentru o intervenție cât mai întinsă, cu condiție ca ea să fie făcută în urma unor anchete minuțioase și a unor studii cât mai adânci asupra problemelor vieții sociale. Plecând de la constatarea că inițiativa privată e de natură egoistă, întrucât ea urmărește de obicei câștigul; că fatalmente această inițiativă e restrinsă în timp și în spațiu, urmărind mai ales interese vremelnice și locale; că numai Statul, prin multiplele sale organe, e în situație de a fi mai bine informat asupra nevoilor generale și de a găsi soluțiile cele mai potrivite,—autorul crede că „în momentul de față Statul este singurul agent capabil să reguleze reformele atât de mult așteptate de atâtea mii de generațiuni”.—D. agronom și agricultor G. Cipaianu, cercetând felul și natura împrejurărilor care au determinat reaua producțiune agricolă în anul curent, gasește că ele au două obârșii: una naturală, și alta agrarpolitică. În prima categorie intră împrejurările climatice care au favorizat apariția mușgaiului (fusarium),

a ruginei și a altor rele de care au suferit cerealele, cum și seceta din timpul verei; iar în a doua categorie intră dureroasele evenimente de astă primăvară, care au adus o mare debandadă în cultivarea pământului și a întârziat lucrările agricole.—D. C. Filipescu își continuă a sa monografie economică a comunei Armășești, ocupându-se în articolul de față cu „agricultura și creșterea vitelor”.—În „Revista agricolă, economică și comercială” se dau informații asupra tirurilor pe lunile Iunie și Iulie.

La Nouvelle Revue. (August, 1907).

Într'un frumos articol de popularizare, dr. I. Thomas dă o expunere completă a tuturor teoriilor cancerului. Această boală care, după tuberculoză, e una din problemele cele mai grave ale medicinei, de oarece numărul celor decimați de ea e numai pentru Paris, de pildă, de peste 3000 de persoane pe an, se prezintă ca o umbră, o tumoare care ucide fatal pe cel atins, într'un timp mai mult sau mai puțin îndelungat. E o sporire anormală a celulelor, o reproducere exagerată a lor, un complex dezordin în structura țesuturilor. Ceia ce caracterizază cancerul e mai întâiu acest dezordin, anarhia aceasta celulară și apoi formațiunea, la distanță de simburile primitive, a altor centre canceroase secundare. Prin această din urmă însușire, cancerul se generalizează în deosebire de tumorile așa numite „benigne” care s'au localizate, și prin această generalizare, întreg organismul bolnavului e distrus cu timpul: pacientul își pierde puterile, se îngălbițește, nu are poftă de mâncare și cade într'un marasim care-l duce la moarte. Cauzele acestei cumplite boale? Sînt de sigur mulți factori cari contribuie la producerea ei,—de aceia și mai multe teorii pentru explicarea genezei cancerului: Connheim îl atribuia pe

ducerii în embrion a unui număr prea mare de celule care unele rămân inutilizate și numai după 50-60 de ani încep să se desvolte, producând atunci în organismul deja îmbătrânit acea excrescență a celulelor rămase tinere; Thiersch îl explica prin invazia celulelor în țesutul conjunctiv, unde ele vegetează, se reproduc și formează tumori; Ribbert crede că celula normală devine canceroasă numai atunci când se separă de vecina sa; Critzman vede în cancer propriul frate gemene al individului atins de boală, deci îl consideră ca o monstruoșitate. Dar după ori care din aceste teorii trebuie totuși să existe o cauză determinată care să producă această emancipare a celulelor care e caracteristica bolii. Și în privința aceasta ipotezele sînt multiple. Unii au dat vina pe etate, alții pe sex, alții pe hereditate; alții apoi l-au atribuit abuzului regimului de viață, de sare, ingerării unor legume crude, de ori rău spălate, întrebunțării unor băuturi; alții în fine au căutat explicarea în situația socială, în profesie, în rasă etc... Dar toate explicațiile au fost nemulțămitoare și adeseori foarte ușor de rasturnat, în orice caz insuficiente. E sigur că traumatismele sînt în legătură cu apariția cancerului, dar nu ele sînt cauza: prin erosiunile ori prin soluțiunile de continuitate pe care le produc, ele înlesnesc apariția cancerului diminuind rezistența vitală a organismului lovit (ca și în tuberculoză). S'a căutat a se da ca explicație a cancerului infecțiunea, dar și susținătorii acestei teorii parazitare nu au putut preciza natura parazitului care ar produce cancerul. O nouă lumină în chestiunea aceasta au adus cercetările lui Borrel. Acesta pune cancerul între boalele numite „epitheliöse infecțioase” (cum sînt variola, febra afloasă, pesta bovină etc.); în cazul acesta virusul nu ar fi decît locatarul celulei canceroase, el ar fi introdus în celulă, și

unele experiențe par a infirmă această presupunere. Poate chiar, pentru a se transmite, are nevoie și cancerul de vre-un parazit (cum, de pildă, au nevoie ciurma de guzganii, febra palustră de țînțar etc.), dar lucrul nu e încă dovedit. Ar fi chiar de dorit ca teoria parazitară să fie cea adevărată pentru că atunci, odată parazitului descoperit, ușor s'ar putea combate această boală grozavă, care seceră pe fiecare an alii de multe vieți.—În articolul său despre romanul românesc, Maxime Formont discută chestiunea dacă romanul după ce a fost pe tînd romantic, istoric, naturalist, psihologic,—poate fi „românesc”. Autorul combate învinuirile ce i se aduc acestui fel de roman, anume că-i neverosimil și că nu are dreptul la titlul de operă literară. La prima învinuire, el răspunde că adeseori viața oferă situații care întrec prin extraordinar lor orice închipuire cit de înălțată; iar la a doua, autorul articolului ni-l arată pe romancierul francez Daniel Lesueur ca pe unul care ar fi ridicat romanul românesc la rangul de operă literară. După Maxime Formont, autorul romanelor „Le Fils de l'Amant” și „Madame l'Ambassadrice”, prin înălțimea de gîndire, prin bogăția de simțire, prin pătrunderea analizei, unite cu o mare forță dramatică și o rară fertilitate de invențiuni, pe care le-a pus în operele sale, cum și prin descripțiunile minunate de natură cu care sînt presurate acestea,—a dat romanului „românesc” drept de cetățenie în republica operelor literare. Și autorul articolului crede că romanul „românesc” are un mare viitor de oarece el corespunde spiritului timpului și felului vieții moderne, care e repede, tumultuoasă, pasionată. El va pătrunde tot mai mult în gustul cititorilor, pentru că le comunică această beție viforoasă a vieții.—Se pare că celebra „Bruges-la-Morte” a lui Rodenbach e

pe cale de a se deștepta din somnolența în care o afundase o soartă vitregă, care, prin înămolirea Sueniei, o făcuse să înceteze de a mai fi port de mare și prin asta să-și piardă activitatea comercială și viața agitală. Lucrul se vede clar din informațiile pe care ni le dă Maurice L. Dewarin în articolul său „*Resurrecția economică a Ugei-lui*“. În urma lucrărilor începute în 1895 și terminate în primăvara acestui an, orașul a devenit iar port de mare și și-a reînceput activitatea comercială întreruptă de la mijlocul secolului al 16-a. Și cum această „*Veneție a nordului*“ comunică cu marea Nordului și cu rețeaua de canale belgiene, olandeze, franceze și germane și cu diferitele linii ferate din aceste țări, se pare că Bruges e menit să devină un întreprins industrial și în acelaș timp portul de transit al produselor agricole din Flandra, destinate Angliei. Poeții nu se vor fi bucurând de sigur de această rededeșteptare a orașului afundat în tăcere și melancolie, dar cetățenii au sărbătorit cu entuziasm inaugurarea instalațiilor maritime ale orașului lor, și intrarea primului vas de mare în noul port al Nordului.—În articolul său *Cairo și speculațiunea*, George Foucart ne dă într'un stil viu impresiile sale din acest oraș care pe zi ce trece se tot mărește, se dezvoltă, și se modernizează. Viața agitată, grăbită, speculațiile ne mai auzite, transformările repezi săvârșite în aspectul și felul de viață a orașului, sînt bine redată de autor în contrast cu liniștea și viața vegetativă de odinioară.

Mai notăm din numerele de pe August ale acestei reviste: continuarea și sfîrșitul studiului *Organizația municipală* de Pierre Quentin-Buehart; articolul de impresii *Londra odinioară și astăzi*: al lui Claude Lemaître, studiul asupra *dansului și a danțato-*

rilor din trecut de R. Escolier și P. Prud'hon.

Mercure de France (August 1907).

Un interesant studiu asupra poetului-muncitor american Walt Whitman, care a avut un rol însemnat în chestiunea abolirii sclavajului și în evenimentele care au precedat „războiul de succesiune“, ne dă Elsie Masson în primul articol din numărul de 1 August al revistei. Autorul, prin citații din opera poetică a lui Whitman („*Fire de iarbă*“...), scoate în relief temperamentul pasional al poetului, sensibilitatea lui delicată, bunătatea sufletului său. El arată de asemenea diferitele momente mai caracteristice din viața poetului, luptele și suferințele lui, cum și puternica activitate pe care a desfășurat-o, ca ziarist mai ales, în folosul abolirii sclavajului. Cu poetul Walt Whitman ne e arătat în toată strălucirea lui de artist luptător, desprețuitor al regulilor artificiale ale proso-iei, cum și al dulcegițiilor poezice obicnuite: „eu sînt poetul timpului, eu sînt poetul sufletului“ spune el și „cel ce face un poem, face act de justiție, de realitate, de nemurire“; pentru el „adevărații poeți nu sînt servitorii frumosului, ci sînt maeștrii auziți ai frumosului“, de aceea el cîntă prezentul, viața orașelor, poezia mulțimii, a mașinelor, suferințele și bucuriile celor mici... Noulatea și libertatea operei lui poetice, mîndria și spiritul de independență care o animează, au făcut cu ea să fie așa de bine primită la început, chiar de cei pentru care lupta Whitman; și numai mai tirziu poeziile lui au început să fie mai gustate și să adune în jurul numelui lui tot mai mulți admiratori. Într'un articol asupra *pirateriei*, Henri Melo, pe baza unor memorii și documente inedite, ale timpului, ne dă informațiuni foarte însemnate asupra

vieții și activității *piraiților și corsarilor* mai însemnați din trecutul Franței, cum și asupra rolului pe care unii din ei l-au avut în diferitele războaie și în comerțul secolilor XVI, XVII și XVIII. Autorul arată că corsarii nu erau nici briganzi de mare, nici contrabandiști, ci pur și simplu.. comercianți. Ei aveau scrisori de autorizare în regulă omanate de la amiralități și erau oarecum „franc-tirorii” oceanelor și ai mărilor. Numai piraiții exercitau pe propriul lor compt un adevărat brigandagio pe apă, pe cind corsarii aveau mai toldeana însărcinări oficiale și activitatea lor era slatonicită prin edicte regale și prin convențiuni internaționale. Pentru a ne arata vrednicia și curajul corsarilor, autorul povestește cîteva episoade din viața a doi șefi corsari mai însemnați din sec 'XVIII: François Thurol și Louis Poure, episoade pe care autorul le dă după memoriile și jurnalele lăsate de ei, și care pun în evidență îndrăzneala, spiritul de întreprindere și dibăcia acestor stăpîni ai mărilor. În articolul „Episodul Charpillon în Memoriile lui Casanova”, Edouard May, după ce povestește pe scurt iuhirea lui Casanova pentru femeia căreia i s'a zis Charpillon, arată că această iubire a fost utilizată de către romancierul Pierre Louys în romanul său „La Femme et le Pantin”, și încheie că multe din faptele expuse în diferite memorii și confesiuni din trecut ar putea fi cu folos întrebuințate de către romancierii de azi.—Arta la nebuni” este introducerea unui studiu pe care Marcel Réja își propune să-l facă asupra unora din creațiunile „artistice” ale alienaților. Autorul crede că numai prin studierea acestor manifestațiuni se poate pătrunde mai adînc în mecanismul operei de artă, se pot studia condițiile genezei acesteia. Dacă ne ocupăm numai de capod'opere, atunci studiem arta numai în

gradul cel mai înalt de perfecțiune, numai în cea mai mare complexitate a sa, adică numai acolo unde se înbină spontaneitatea artistică cu voința reflectată și cu asimilațiunea cea mai perfectă. Trebuie să studiem arta și în formele cele mai elementare ale sale.—la nebuni.

Din numerele de pe August ale revistei mai remarcăm: studiul lui Pierre-Lasserre asupra lui Edmond Biré, și articolul lui H. Potez: *Denys Lambinet les femmes* după corespondențe inedite.

La Revue Latine (August) E. Fagnel, între alte recenzii, scrie una asupra noului volum al lui L. Séché: Alfred de Musset. Această carte e o *peribiografie*, zice Fagnel, care ar fi fost mai nimerit intitulată: *Personajii din vremea lui Alfred de Musset* căci interesul ei consta mai ales în povestirea faptelor unor oameni cu care Musset a fost în legătură, dar și a unora cu care el n'a fost... ci numai a putul fi. Ne folosim de această ocazie, ca să citim aici o epigramă a unui personaj, Roger de Beauvoir, care e admirabilă: Într'o sară, la un bal de la Operă, un domio strigînd lui Beauvoir „Bonne nuit”, acesta improviză următoarele:

Volte souhait va bien me chagriner,
Entre nous convenez qu'il n'est pas
fort honnête:
Nous n'aimons pas qu'on nous sou-
haite
Ce que l'on pourrait nous donner..

Important este capitolul unde ni se vorbește despre cele din urmă amururi ale lui Musset, și mai ales despre acela dintre el și D-na Allan, care începe în 1847, cind ambii aveau 38 de ani, și se isprăvește în 1850, cind D-na Allan ruse. ne mai puțin d suporta caracterul lui Musset: se știe că în amor Musset era chinuit.

Într'un articol: „Béranger este poet mare?”, autorii, A. Séché și I. Ber-

tăut, arată că Béranger a fost dintre acei poezi care sînt mari, pentru că sînt reprezentativi, încarnația sufletului poporului lor. Citează în sprijinul acestei păreri despre Béranger pe Lamartine. Și, deși Béranger are cele mai subtile finețe, el a fost înțeles de popor, căci el cîntă sentimentele mari ale națiunii sale,—și această marea comprehensiunea celor mulți chiar și pentru finețele care, altmîndrelea, ar fi fost mai presus de îngrijirea lor.

Annales scientifiques de l'Université de Jassy. T. IV, fasc. III et IV. 1907.

Un fapt îmbucurător ne este arătat prin fascicola aceasta, ce încheie volumul al patrulea al revistei. Cele mai multe articole sînt ținute de tineri studenți sau licențiați, dovedindu-se că și la noi a început a se mișca un mic focar de cercetări originale. În afară de un articol al d-ului Prof. P. Poni, asupra compozițiunii chimice a petrolului romin, și a d-ului Prof. I. Simionescu asupra vrăstei calcării lui de la Hirșova, celelalte articole prezintă rezultatele cercetărilor, în domenii diferite, urmărite de persoane alipite la diferite laboratorii. Astfel se găsesc 3 articole de zoologie (D-ra E. Lupu, dl. conferențiar I. Borcea), patru articole de geologie (R. Sevastos, G. Macovei, A. Cardaș) și unul de botanică (M. Stamatin prof. gimn. Folticeni). Prin statornică aparițiune a revistei, cea dintâi publicațiune periodică științifică din țară, scoasă numai cu ajutorul forțelor din Universitatea noastră,—facultatea de științe din Iași, poate fi mîndră de exemplul unei continue activități, pe care îl dă.

Revue de métaphysique et de morale. (Iulie).

Într'un articol asupra materializmului istoric, B. Iacob, profesor la școala normală din Sèvres, compară această doctrină sociologică cu cea psihologică a epifenomenizmului. El

reconoaște că materializmul istoric dă o explicație foarte plauzibilă fenomenelor politice și luptelor dintre partide, dar dacă modul nostru de traiu, trebuințele și interesele determină în parte sentimentele și ideile noastre și acestea determină în chip parțial modul nostru de traiu și interesele noastre în-ăși. Fenomenele economice produc efecte diverse după oameni, ele nu sînt decît condiții exterioare ce lucrează prin intermediul altor forțe interne și mai profunde. Partidele nu se luptă numai pentru o anumită formă de proprietate, ci și pentru cauze religioase, morale, intelectuale. Fenomenele economice nu explică complet istoria politică a popoarelor și cu atît mai puțin istoria religioasă sau morală a lor. Ideile religioase și morale sînt forțe originale ale căror efecte pot fi modificate de condițiile materiale de existență, dar ele nu afirmă numai de aceste condiții. Ca și epifenomenizmul psihologic, materializmul istoric confundă condiția cu cauza. Structura economică e condiția diferitelor suprastructuri, dar nu cauza lor integrală. Socialiștii pătrunși de spirit critic nu mai susțin că factorul economic e singurul resort al istoriei ci numai cel mai principal, față de care religia, știința, morala, filosofia nu exercită decît o acțiune secundară. Dar partea pe care ei o fac idealismului e prea restrînsă. Trecerea dela capitalism la comunism nu poate fi realizată numai prin singura acțiune a sistemului economic, această trecere afirmă și de condiții intelectuale și morale. Faptele economice moderne proecindu-se într'o conștiință colectivă vidă de orice cuprins moral și științific n'ar putea să producă nici o revoluție socială. Istoria umană nu se poate defini numai prin evoluția materială, condițiile economice ale existenței nu sînt cauzele unice ale progresului. Acesta a

atirnat și va atirna din ce în ce mai mult de puterile spiritului și sarcina educatorului care formează inteligența și inima, nu poate fi niciodată complet sacrificială, sarcinei reformato-ului social care luptă pentru transformarea instituțiilor.

Intr'un lung și interesant articol „Cum se pune problema lui D-zeu“, cunoscutul cugetător și savant *Edouard Le Roy* spune că argumentele teologilor în privința divinității nu pot naște credința, ele fiind cel mult niște simboluri. Adevărata cunoștință a lui D-zeu, substanța vie a religiei e cu totul altceva decît această ideologie a divinității, produsă de speculația teoretică. O adevărată probă a existenței lui D-zeu nu poate aparține acestei speculații. Cum a arătat filosofia critică a lui Bergson, o realitate concretă nu poate fi dovedită și nu mai percepută, ea nu poate fi obiect de analiză conceptuală și numai intuitiv trăită. A deduce existența lui D-zeu înșamnă a-l nega. D-zeu nu poate fi cunoscut decît printr'o experiență immanentă implicată în exercițiul însuși al vieții. Considerind ca caractere esențiale ale noțiunii de realitate, rezistența la disoluția critică și fecunditatea durabilă în ordinea intelectuală și în aceea a acțiunii, *Le Roy* conchide că ideia de D-zeu corespunde unei existenți reale și afirmarea sa e afirmarea realității morale ca realitate autonomă, independentă și irreductibilă. Între raportul care ne unește cu D-zeu și acel care ne unește cu o persoană omenească e o analogie. D-zeu așa cum e în sine, trebuie tratat ca o persoană; el trebuie să fie pentru noi un centru de datorii și un subiect de drepturi. Afirmarea ideii de D-zeu nu seamănă cu afirmarea unui lucru sau a unei teoreme, a unui individ sau a unei forme, a unui obiect exterior sau a unui principiu ab-

stract. A se orienta în orice direcție către mai bine, a crede speculativ și practic în ceva care ne depășește și a căuta din tot sufletul acel ceva, a lînda să depășim orice realizare finită în sensul perfecției crescînde, iată ce înșamnă a afirma pe D-zeu. În acest sens crede *Le Roy*, nu sintatei. Căci nu e nimeni care să se mulțumească în chip absolut cu ceia ce are și cu ceia ce este, nimeni care să nu admită cel puțin din punct de vedere practic ca principiu motor al vieții sale un ideal ale cărui îmboldiri îl frămîntă. O neliniște motrice, o aspirație înfinită, și siguranța că există totdeauna ceva mai mult decît prezentul, efortul vital de a atinge acest ceva mai mult; iată credința în D-zeu. Ea se ascunde, dar palpita ca un suflet viu în stîul oricărei acțiuni care tinde către un bine oarecare. Ateu absolut ar fi numai acela care nu ar căuta nimic, nu ar vrea nimic, nu ar trăi în realitate. Nu există decît credincioși care gîndesc în chip inegal credința lor și care zălesc în chip inegal ceia ce ea implică, neștiind să deosebească totdeauna ceia ce ei afirmă totuși, prin actul însuși al vieții.

Joseph Wilbois în „Cugetarea catolică în Franța la începutul secolului al XX-lea“ arată discuțiile stîrnite în jurul naturii dogmelor în operele unor cugetători ca *Sabatier*, *abatii Morel și Loisy*, *Edouard Le Roy*, *Jaques Chevalier*. Concluzia sa e că catolicismul francez a progresat ca cugetare în chip extraordinar în ultimii zece ani. Cugetarea catolică renaște azi în medii pătrunse de protestantism și ateism. Acum douăzeci de ani cugetătorii religioși căutau să impacă știința cu credința, subordonînd în realitate pe cea de a doua celei dintâi, sau căutau să rezolve problemele religioase în chip izolat nu prin coeziunea morală a spiritelor.

Azi din contra biserica a devenit scopul convergent al tuturor sforțării religioase.

Nuova Antologia. (26 August 1907). *Francesco Ciccotti* într'un articol intitulat „Transformarea filantropiei” se ocupă de evoluția carității private spre o asistență socială, care se îndeplinește în timpurile noastre. Binefacerea apare la început ca o pornire generoasă a inimilor mîloase spre indulcirea suferințelor celor în nevoie; apoi așa numitele „inimi bune” înmulțindu-se, se organizează în comitete și asociații care—mai contribuind și mania serbărilor—devin din ce în ce mai numeroase. N'a trebuit însă mult timp pentru a se vedea completa zădărnicie și nepuțință ale acestor societăți de binefacere, față cu nevoile ratele nevoi și nenorociri ale majorității semenilor noștri. Atunci apare o nouă formă de filantropie, care nu mai e individuală și neregulată, ci socială, coordonată și organizată nu numai în cercul restrins al „inimilor bune”, ci pe însuși terenul dururilor omenesti pe care caută să le suprimă sau indulcească. Nu mai e, această filantropie, un simplu mijloc de a obține un pașaport pentru raiu, ci îndeplinirea unei datorii sociale; este un început de restituire (cum a zis Zola) față de acei care au produs și produc tot ce avem. Instituțiile pentru protejarea lucrătorilor, pentru asistența obstetrică și pediatrică, casele de maternitate, pensiile pentru muncitori bătrini și invalizi, refecțiunea școlară etc. etc., Acestea sînt primele produse ale transformării filantropiei private și individuale în solidaritate socială organizată. În acest sens s'au organizat de curind în Roma două instituțiuni: reformatoriul san Michele pentru micii delinvenți și „Sala copiilor” instituită de către direcțiunea „Institutului roman pentru averile nemîșcătoare”. Cea dintăiu consistă în

organizarea unei școale și a unui laborator pentru micii vinovați, cea de a doua consistă în aceea că în fiecare mare palat al acestui institut, închiriat la lucrători, se află o mare sală, „Sala copiilor” în care se adună toți copiii chirișilor, atunci cînd aceștia sînt duși la lucru. Această sală, este un adevărat apartament, cu școală, sală de baie, terasă și grădină și se află pusă sub îngrijirea unei maestre care, tot timpul zilei, se îngrijește de copii, alternînd instrucțiunea elementară cu metoda Froebeliană pentru primele exerciții de lucrări manuale prezentate sub formă de jocuri.

Deutsche Revue (August 1907). *Charles Trevelyan*, Anglia și Pacea. Autorul își propune să analizeze chestiunea intrucit Anglia poate fi o primăjdie pentru pacea europeană. Guvernul actual al Angliei, zice el, este în mod hotărît partizan al păcii. E adevărat însă că aceasta nu înseamnă că pe viitor lucrurile nu se pot schimba căci sînt puteri politice a căror izbindă ar putea îndreplăți temerile ce există pe continent. În partidul conservator există un puternic curent în contra idealului antimilitarist, campania d-lui Chamberlain în favoarea sistemului protecționist își are de mulțumit popularitatea următoarelor două idei: că Britania își poate îndestula singură toate necesitățile sale economice și că importul din afară, mai ales în ce privește manufacturile, sînt vătămătoare muncitorinii engleze; În legătură cu acestea stă curentul, care ciștigă din ce în ce mai mult teren în favoarea serviciului militar obligatoriu, propagat de lord Roberts și lord Milner. Părerile acestea, susținute și apărate de presa conservatoare, se răsipiudesc în masele poporului și dacă vréodată adeptii lor vor ajunge la cirna statului, primejdia va fi mai mare decit a fost sub ultimul guvern conservator. Norocul este numai în aceea, că poli-

tica externă în Anglia e incredință în minile numai a puțini oameni și că șefii conservatori, Mr. Balfour și Lord Lansdowne—căci de Mr. Chamberlain nu mai poate fi vorba—sunt partizani ai păcii. De o camdată însă, și probabil încă o bună bucată de vreme, la cîrma statului se află un guvern liberal democrat. Ideile răspindite în cercurile liberale și în diferitele grupe de lucrători, sînt acelea care pentru un moment au o covârșitoare importanță în privința celor ce se pot întîmpla. Cît de mult ține o bună parte din muncitorime la pace, s'a putut vedea în timpul războiului cu Buria, cînd au avut loc nesupărate altele întruniri publice de protestare. Politica liber-schimbistă a partidului liberal este iarăși o garanție pentru pace, căci prosperarea statelor străine excită invidia numai a statelor protecționiste. În ce privește conducătorii, alii Sir Henry Campbell-Bannerman cîl și Sir Edward Grey sînt oamenii păcii. Dacă actualul prim ministru mai rămîne încă cîțiva ani, apoi, această politică, aceluia, democratică și pașnică, poate să devie tradiție.

Deutsche Rundschau (August 1907). *M. von Brandt* „Descoperirile Japoniei”. Prin titlul de mai sus, autorul nu înțelege pe acei care în timpurile mai vechi au descoperit Japonia sau în timpurile mai nouă au reinovit legăturile economice și politice altele veacuri întrerupte, ci pe acei care s'au ocupat să ne facă cunoscute părțile intime ale gândirii și simțirii japoneze. Cel dintai dintre aceștia a fost Algernon B. Milford, astăzi Lord Reddesdale; cel mai însemnat însă, mai ales în ce privește partea psihologică, *Lafcadio Hearn*. După o viață zbuciumată și plină de lipsuri, după ce pornind dela zetar într'o tipografie din Ciucinoati și trecînd prin ziaristică, ajunsese scriitor cunoscut și apreciat, Lafcadio Hearn

se stabili în 1890 în Japonia la Tokyo, unde însurîndu-se cu o japoneză și naturalizîndu-se, fu numit profesor la Universitate. Operele în care el studiază sufletul japonez sînt: „Kokoro”, care e tradusă și în limba germană; „Glimpses of unfamiliar Japan”, din care numai o parte e tradusă în nemțește, cu titlul de „Izumo, Blicke in das unbekannte Japan” și ultima operă, cea mai desăvîrșită „Japan, an attempt at interpretation”.

Un altul care de mulți ani lucrează pentru a face cunoscut sufletul japonez, este Dr. K. Florenz. El a scris, în două volume, o istorie a literaturii japoneze (*Geschichte der japanischen Literatur*, Leipzig, C. F. Amelang), care pornind de la primele începuturi, ajunge până la timpurile noastre. Cu tot spațiul restrîns de care dispunea autorul, totuși nu lasă nimic important la o parte și dă mai ales date interesante asupra dramei japoneze și a evoluției jocului de teatru din jocurile religioase; asupra dramei lirice, numite „No”, comediei—„Kabuki”—, dansurilor pantomimice, numite „Joruri” și asupra formei mai nouă a comediei, care se aseamănă mult cu drama europeană.

Și un francez, marchizul *de la Mazière* a scris în acest sens o operă însemnată asupra Japoniei: *Le Japon, Histoire et Civilisation*. 5 vol. Paris, Plon Nourrit 1907. Din această operă socotită pe cinci volume, n'a apărut decît primele trei vol., care se ocupă cu vechea Japonie, Japonia feudală și Japonia Tokugawei. Ullimele vol. se vor ocupa cu Japonia modernă.

Deutsche Monatschrift (August 1907). *Bedu Prilipp* într'un articol intitulat „Pentru reinvierea limbii și literaturii gaelice” se ocupă de mișcarea ivită în ultimele timpuri în favoarea limbii și literaturii irlandeze. În luptă aprigă pentru avantaje materiale și politice, poporul irlandez

n-a băgat samă că pe nesimțite își pierde cea mai scumpă avere—limba și individualitatea sa națională, păstrate prin atâtea veacuri de nenorociri. Și vino-vați de aceasta s'au făcut inșeși ei, căci chiar un Daniel O'Connell și-a desprețuit limba și mulți patrioți au învățat englezește numai ca să-l poată înțelege. *George Moors* într-un articol intitulat „O pledoarie pentru sufletul poporului irlandez” și-a exprimat acum patru ani regretul pentru pierderea frumoasei și vechii limbi celtice. Acuma lucrurile au început să se schimbe. S-a înființat o *ligă gaelică* anume în scopul păstrării naționalității celtice; această ligă are acum 750 de ramuri de cîte cel puțin 70 de membri. Un irlandez bogat din New-York a lăsat prin testament 2000 de pfunzi sterling pentru rîspîndirea învățaturii limbii gaelice; liga celtice de asemenea pentru acelaș scop suma de 20.000 pfunzi. Dintre scriitorii care susțin acest curent înaintu-și subiecte din viața gaelică, sau unii scriind chiar pentru irlandezi se deosebește în rîndul întâi *W. B. Yeats*, renumit mai ales pentru drama sa patriotică „*Cathleen ni Houlihan*”, prezentată pentru întâia dată la Dublin. Ca poet liric se distinge *Douglas Hyde*, care a scris în acelaș timp și o istorie a literaturii irlandeze (*A literary history of Ireland*. London. Fisher Unwin). Un interes mai general a excitat ultima operă a lui *George Moore* „*The Untilled Field*”, un roman tendențios, plin de cea mai adîncă milă pentru mizeria morală și socială a claselor de jos din Irlanda. Nu poate fi lăsat la o parte scriitorul *William Sharp*, care sub pseudonimul *Fiona Macleod* într'un mod cu adevărat genial a făcut cunoscute vechile mituri populare și tradiții eroice ale poporului irlandez. Numai moartea sa a făcut cunoscut lumea că criticul și *essayistul* *W. Sharp* și poeta celtică

Fiona Macleod, erau una și aceeași persoană. Cele mai importante nuvele sînt strînse în volumele intitulate „*Wind and Wave*” și „*The sunset of Old Tales*.”

Historische Vierteljahrsschrift (2 Heft 1907). Două articole privitoare la amănunte din relațiunile dintre papalitate și imperiu, în evul mediu.—*Asupra împrejurărilor de la Roma în anul 1045 și sinodul dela Sutri 1046* de lămuriri *Hedwig Kromayer*. Pe la 1040 turburările papale luaseră un caracter acut (s'au ivit de odată trei papi *Benedict IX*, *Silvestru III* și *Grigore VI*) și atunci pentru liniștire a fost chemat împăratul *Henric III* care convocă Sinodul dela Sutri (1046), depune pe cei trei papi și face el papă pe un german. Sub titlul „*Die Praesentia regis in Normser Konkordat*”, *Ernst Bernheim* stabilește motivul luptei clericilor împotriva concordatului dela *Warms* (1122).—La alegerea episcopilor, regii (adică împărații) aveau dreptul de prezență și în urmă venea investitura.—Acest drept de prezență la alegeri vine și în discuțiile concordatului și după o nouă lectură a unor scrisori deteriorate a arhiepiscopului *Adalbert de Mainz*, *Bernheim* constată că tocmai acțiunea clericilor împotriva concordatului era îndreptată în prima linie contra dreptului de prezență la alegeri a împăratului, care prezență devenea activă uneori în casuri de neînțelegeri mari și atunci caracterul canonic al alegerii să perdea.

Contemporary Review (August 1907, London).—*Dr. J. A. Spender* cunoscut în Anglia pentru partea importantă care o ia în via discuție asupra chestiei *Lorzilor*, contribuie cu un nou articol la clarificarea acestei grele chestii constituționale. Autorul arată că situația morală a Guvernului înaintea țării e din cele mai bune. Guvernul a adus la îndeplinire multe din reformele săgăduite într'un timp

mult mai scurt decît era de așteptat. Cu toate acestea Guvernul și susținătorii lui se sînt enervați și nesiguri din cauza perspectivei de grave conflicte cu Camera Lorzilor. Rezolvirea chestiunii raporturilor dintre cele două Camere se impune acum de urgență, cu toate că intenția Guvernului era de a o amîna pentru anul viitor. E de remarcat că apărătorii Camerei Lorzilor se mărginesc, mai mult în a ataca Camera Comunelor decît a apăra pe a Lorzilor: d. Balfour însuși nu a luat apărarea acelei Camere ereditare, ci s'a mărginit numai în a se apăra de acuzarea că a întrebuițat această Camera fără scrupule constituționale; Lorzii însuși au numit un comitet spre a studia chestia reformării Camerei Lorzilor; ceea ce arată că ambele partide politice din Anglia au căzut de acord că o cameră pur ereditară, compusă de fapt numai de Conservatori, e un anacronism, care nu se potrivește cu formele constituționale ale Democrației moderne. Rațiunea constituțională a opunerii Camerei Lorzilor votului Camerei Comunelor ei, după apărătorii Camerei ereditare, nepotrivirea acestui vot cu voința țării. Dar, respingerea Bilului Educației de către Camera Lorzilor corespunde oare voinței țării, încălcată de Camera Comunelor, ori tocmai din potrivă? De fapt, Camera Lorzilor se opune la toate proiectele democratice ale partidului liberal, nu din cauza rolului ei constituțional de a echilibra votul Camerei Comunelor cu voința țării, ci din cauză că e recrutată din sinul partidului conservator. Prin faptul că Camera Lorzilor nu cuprinde elemente electivă, ea devine tocmai incapabilă de a reflecta schimbările opiniei publice. Toți sînt azi de acord că Camera Lorzilor—așa cum s'a păstrat până azi—nu poate dura: ea trebuie reformată: sau schimbîndu-i constituția, sau mărginindu-i puterea și atribuțiile. Guvernul trebuie să prefere al doilea mijloc care-i mai lesnicios și mai practic: să se lese Camerei Lorzilor caracterul ei ereditar, dar să se

dea Camerei Comunelor dreptul de pronunțare ultimă, în caz de conflict între cele două Camere. Guvernul trebuie să găsească modalitatea aducerii la îndeplinire a acestei reforme.

North American Review. (Iunie—Iulie 1907. New-York).—Dl. Archibald Henderson—„George Bernard Shaw”—scrie un important studiu critic asupra activității dramatice a celui mai mare scriitor dramatic pe care îl are Anglia astăzi. Numele irlandezului George Bernard Shaw e cunoscut, chiar foarte cunoscut, tuturor scenelor mari din Europa. Operele lui, alături cu ale concetățeanului său Oscar Wilde, sînt traduse în limba franceză, germană, daneză și norvegiană. În America el se bucură de aceeași popularitate cași în Europa. Dacă Oscar Wilde e privit, cu dreptul, ca „Poetul Lunii”; cu același drept poate fi privit și Bernard Shaw ca scriitorul dramatic al lumii. Contestat la început—căci Shaw este unul din acele genii gigantice, care ridică un întreg popor împotriva lui—azi toți criticii mari din Jume îi recunosc o valoare epocă. Shaw nu-și bazează piesele pe momente dramatice, pe crize culminante suslețesti care provoacă puternice efecte emoționale, cit timp stă în fruntea scenei. Piesele lui nu dau deznodăminte ei concluzii. El rupe în față cu tradiția teatrului clasic: e un iconoclast. Piesele lui nu caută a provoca acuzații puternice cit a propaga idei, a critica neajunsurile sociale. O piesă clasică sacrifică totul pentru efecte dramatice; ea tratează teme universale, își capătă avîntul inspirației dela tot ce-i etern și durabil, nu dela ce-i trecător: aspecte ale vieții omenești. De aceea o piesă clasică găsește un material mai potrivit în literatura trecutului decît în viața contemporană. „Dramatistul viitorului” se inspiră din momentele trecătoare și caracteristice ale vieții contemporane, și știe, zugrăvind cu fidelitate prezentul, să se ridice la acea ce-i veșnic omenească, la aspecte eterne ale vieții. El e militant: urmărește nu numai e-

fectul artistic—căci viața e mai mare decît arta—dar în același timp e și un propagandist, un critic al neajunsurilor și nedreptăților sociale. În clasa dramaturgilor clasei putem cita pe Shakespeare, Calderon, Schilier, Rostand; în clasa dramaturgilor viitorului putem cita pe Charles Reade, Ibsen, Gorki, Shaw. În a doua clasă de scriitori pot intra și Rousseau, Dumas fils, Zola și Tolstoi. Shaw e un luptător în piesele lui; el crede că e o datorie să scrie nu pentru artă ci pentru omenire; el vrea să rupă masca idealizmului de pe fața *faptelor*. El vrea să distingă iluziile și idealurile false care obsedează sufletul omului. Despre piesele lui autorul însuși scrie: „În piesele mele nu vă veți plietisi cu fericire, bunătațe și virtute ori cu crimă și romanță, ori cu vre-un alt lucru absurd de acest fel. Piesele mele nu numai un subiect: *viața*; și numai un atribut: *interes în viață*”. Shaw posedă, în un grad neotrecut, talentul critic artistic. El e un mare critic realist al civilizației contemporane. Caracteristica izbitoare a pieselor lui e factura lor argumentativă controversală. Ele sînt prelegeri de filozofie socială în formă dramatică. Foarte caracteristic e titlul unei piese a lui: „*O discuție în trei acte*”. Ideea fixă a lui Shaw e că dela Ibsen, drama nu pot fi decît piesă de idei. În adevăr, piesele acestui ideolog „*donnent à penser furieusement*”. Shaw are o mare versatilitate critică, care îl face comod în toate împrejurările, indiferent de popor sau de timp; fie că vorbește despre Egipt, Bulgaria, America, Maroco, rezultatul e același: *redarea naturii omenești, critica vieții*.—„*adevărul adevărat*”. Humorul său caustic merge pînă la auto-persiflaj. Nu e nimic, nici persoana lui proprie, asupra căruia să nu poată glumi ironic; căci, pentru a întrebuița un oscarism, el respectă viața prea mult pentru a o discuta serios. Opera dramatică a lui Shaw e—după cum spune Filon—expresia ideilor, sentimentelor și fanteziilor lui Shaw.

„Răul marelui excedent bugetar” — articol datorit d-lui *Ellis H. Roberts* tratează importanta chestie financiară a balanței între veniturile și cheltuielile unui stat. Autorul combate cu indignare sistemul financiar care urmărește excedente în bugetul Statului: aceasta înseamnă a despoia pe cetățean și a drena banul din canalul *afacerilor*. Cel mai bun sistem e acel care asigură un echilibru între veniturile și cheltuielile Statului. Excedentul colosal cu care se încheie anul fiscal în Statele-Unite, enervează verva autorului pînă a acuza Guvernul de atentat la averea cetățenilor. Autorul nu admite scuza neputinții de a prevedea creșterea veniturilor în o așa de mare proporție. Excedentul nu s-a produs deodată, ci s-a putut prevedea dela primele luni ale anului bugetar; trebuia dar, ca chiar în cursul anului să se oprească estorcerea cetățenilor prin scabiorirea taxelor.

„Noua lege a imigrației”—cuprind câteva observații interesante pentru străinii cari vor să emigreze în Statele-Unite. Comentariile făcute asupra legii de d. *Robert de C. Ward* dovedesc că actuala lege, care a intrat în vigoare de la 1 Iulie a. e. cere condițiuni mult mai severe imigranților decît vechea lege. Taxa de flecare imigrant, plătită de compania de navigație, e dublată de la doi dolari la patru. Controlul în privința sănătății fizice și morale e întărit, și se prevăd amenzi pentru vapoarele care au transportat imigranți incapabili de a fi primiți în Statele-Unite. S'au luat măsuri a se respinge pe emigranții japonezi, care concurează pe lucrătorii americani. Legea prevede de asemenea trei ani de observare medicală asupra imigranților, în care timp ei vor putea fi expulzați, dacă își vor perde sănătatea din cauze organice, prezente în momentul imigrației. Cu toate rigorile legii, autorul se arată nemulțumit în privința controlului ce legea îl asigură asupra bunei stări fizice a imigranților.